

Taika Oja

Eihän mua olis ilman

Lahden ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Media-ala
Valokuvauksen pääaine
Opinnäytetyö

Taika Oja
Kevät 2018

Tiivistelmä

Eihän mua olis ilman on elinsiirtoa käsittelevä valokuvakirja. Teoksen avulla käsittelem sitä millainen kokemus elinsiirto oikeastaan on. Miten se vaikuttaa ihmiseen tunnetasolla? Aihe on minulle läheinen, sillä siskolleni on tehty munuaisen siirto kaksi kertaa.

Kirja koostuu valokuvista ja yhdentoista elinsiirron saaneen henkilön haastattelusta poimituista, nimettöminä esitettävistä sitaateista. Visuaalisen kuvakielen ja tekstin yhdistelmällä pyrin muodostamaan herkän ja ajatuksia herättävän kokonaisuuden.

Kirjallisessa osiossa kerron työprosessistani. Pohdin sitä miten sairauksia on esitetty valokuvin, henkilökohtaisten aiheiden kuvaamista ja omia motiivejani teoksen tekemiselle. Tekstissä avaan myös visuaalisen kuvakieleni syntyä, kuvan ja tekstin suhdetta sekä teoksen tekemistä kirjamuotoon

Avainsanat

elinsiirto, sairaus valokuvataiteessa, henkilökohtainen aihe, etiikka, metafora, valokuvakirja

Abstract

Eihän mua olis ilman is a photobook which deals with organ transplantation. With this book I am trying to find out how is organ transplantation as an experience and how does it affect persons' feelings. My sister has had two kidney transplantations so this subject is somehow close to me.

My photobook includes photographs and quotations from eleven persons. The quotations are represented anonymously. With my photographs and the quotations, I am trying to form sensitive and emotive totality.

In the written part I explain how I worked with this subject. I am researching how sickness is represented in art photography and how to deal with a personal subject and what are the reasons to do that. In the written part I also explain how I formed my imagery and the meaning of the text. Making a photobook is also one of the subjects I deal with in my written part.

Keywords

organ transplantation, sickness in art photography, personal, metaphor, photobook

Sisällysluettelo

1. Johdanto	11
2. Sairaus aiheena	13
2.1 Sairaus valokuvissa	15
2.2 Oman teoksen suhteuttaminen olemassa olevaan	30
2.3 Omakohtainen kokemus aiheesta	32
2.4 Etiikka	34
3. Oma työskentely	36
3.1 Haastattelu	36
3.2 Visuaalinen kuvakieli	44
3.3 Metafora ja intuitio työvälineinä	46
4. Kuvan ja tekstin suhde	51
5. Valokuvakirjaksi	53
6. Lopuksi	57
Kiitos	59
Lähteet	60

1. Johdanto

Oli aurinkoinen lokakuun alku vuonna 2012. Äitini 50-vuotissyntymäpäivää vietettiin Helsingissä, Ronald McDonald talossa, perheen kesken. Isä oli tehnyt bravuurinsa, täytekakun ja minä olin tullut edellisenä iltana reppureissulta Euroopasta. Talo oli sisustukseltaan yksinkertainen, mutta viihtyisä. Vanhempi pikkusiskoni istui hiljaa ison pöydän ääressä, äiti keitti kahvia ja isä kattoi nuorimman siskoni kanssa pöytään littalan astiat. Veljeni soittivat onnittelupuhelun toisesta kaupungista. Äiti puhalsi kynttilät. Kahden päivän kuluttua äiti antaisi toisen munuaisensa vanhemmalle pikkusiskolleni. Minua pelotti.

Siskolleni on tehty munuaisen siirto kaksi kertaa. Ensimmäisen siirteensä hän sai äidiltäni omaisluovutuksena ollessaan 14-vuotias. Äidin antama munuainen alkoi kuitenkin tietämättömästi syystä hylkiä ja sisko joutui uuteen leikkaukseen kolmen vuoden kuluttua edellisestä leikkauksesta. Kaikki tämä vaikutti paljon perheeseemme. Siskoni ei koskaan puhunut siitä miltä hänestä tuntui. Enkä minä osannut kysyä. Vasta viime aikoina olemme keskustelleet asiasta vakavammin.

Minua kiinnostaa millainen elinsiirto on kokemuksena, mitä tunteita se herättää sen saajassa. Miten se vaikuttaa ihmiseen? Haluan jollain tasolla ymmärtää jostain sellaista mitä minulle läheinen ihminen on kokenut, mutta mikä samalla on myös yleistä. Aloitin projektin vuonna 2015 haastattelemalla ja kuvaamalla elinsiirron saaneita henkilöitä ja heihin elinsiirroista jääneitä arpia. Hain ymmärrystä aiheeseen muiden elinsiirron saaneiden kautta. Henkilökuvat, joita otin ovat dokumentaarisia. Paikka, jossa kukin on kuvattu on päätetty yhdessä kuvattavan kanssa. Rinnastin kuviin sitaatteja haastatteluista. Sitaatit liittyivät selviytymiskeinoihin, iloa tuoviin asioihin ja tätä kautta myös päätettyihin kuvauspaikkoihin. Joukosta löytyy latautuneita kuvia henkilöistä, mutta kokonaisuus jää tunnetasolla minusta hieman vajavaiseksi ja suppeaksi. Opinnäytetyöni on uusi tulkintani aiheesta ja olen siinä halunnut tuoda jollain tapaa myös läheisen roolia esille. Onhan teokseni läheisen, eli minun tulkintani aiheesta.

2. Sairaus aiheena

Sairauksia on käsitelty kuvin esimerkiksi maalausten, piirustusten ja valokuvan-kin muodossa, jo kauan, ainakin 1800-luvulta lähtien. Aluksi ikuistaminen ta-
pahtui pääasiassa tieteen nimissä, mutta myös taiteilijat ja kuvajournalistit ovat
luoneet kuvia sairauksista. (Tammi, 2017) Olen tutkinut keskenään hyvinkin
erilaisia teoksia, jotka käsittelevät sairautta valokuvan keinoin. Olen rajannut
tutkimistani teoksista pois täysin tieteelliset ja puhtaasti journalistiset kuvasar-
jat. Keskityn enemmän sellaisiin teoksiin, jotka voisi luokitella kuuluviksi jossain
määrin taidevalokuvan kenttään. Rajauksen olen tehnyt senkin tähden, että
opinnäytetyöni kirjallinen osuus pohjautuu osittain Maija Tammen väitöskirjaan
Sick Photography, Representations of Sickness in Art Photography. Koen oman
teokseni sijoittuvan pääasiassa valokuvataiteen kentälle. Valokuvataide on hy-
vin monimuotoista. Kuvausmetodeja löytyy laidasta laitaan ajasta, kulttuurista,
kuvattavan ja sairaan välisestä suhteesta sekä itse sairaudesta riippuen. Osaan
luettelemistani teoksista palaan vielä myöhemmin käsitellessäni omaa työsken-
telyäni ja siihen liittyvää pohdintaa esimerkiksi visuaalisesta kuvakielestä. Avaan
mietteitäni siitä miksi olen valinnut juuri kyseiset teokset esimerkeikseni ja mi-
ten suhteutan oman tekemiseni jo tehtyihin teoksiin. Esitän avoimia kysymyksiä
itselleni. Kysymysten johdattamana olen päätenyt visuaaliseen kuvakieleeni.

2.1 Sairaus valokuvissa

Henry Peach Robinson: Fading Away, 1858

Britannialaisen Henry Peach Robinsonin teos *Fading Away* on vuodelta 1858. Kuvassa on nuori, tuberkuloosia sairastava nainen tekemässä kuolemaa (KUVA 1). Kuva on lavastettu ja se on rakennettu viittä eri negatiivia käyttäen. Kuvallaan Robinson halusi herättää katsojassa tunteita, ei niinkään kommentoida jotakin tiettyä kokemusta sairaudesta tai sairautta itsessään. Robinsonin itsensä mukaan kuva olisi ollut katsojalle liikaa mikäli tilanne olisi ollut aito. (Tammi, 2017, 62-63) Tämä kertoo mielestäni esimerkiksi tietyn aikakauden tavasta käsitellä sairauksia kuvin.

Otin tämän teoksen esimerkiksi, sillä Henry Peach Robinson on ensimmäisiä valokuvaajia, joka aktiivisesti yritti saada valokuvaa katsottavan ja ymmärrettävän taiteen muotona Iso-Britanniassa (Tammi, 2017, 61). Kyseinen teos ei oikeastaan ole yhtään sellainen mitä haluan oman teokseni visuaalisuudelta. Vaikka toki otin huomioon, että lavastaminen on yksi tapa työskennellä aiheen parissa. Täytyy muistaa, että *Fading away* on aivan eri aikakaudelta. On kiinnostavaa miten aika vaikuttaa valokuvaan. Tässä tapauksessa mielenkiintoista on se, että vaikka tuberkuloosikuolemat tuohon aikaan olivat varmasti hyvinkin tavanomaisia olisi tällaisen tilanteen realistinen näyttäminen ollut katsojille liikaa. Teoksessaan Robinson myös käsittelee tunteita, eikä niinkään sairautta itsessään. Läheisen rooli on teoksessa läsnä. Miten itse tuon läheisen roolin taikka tunteet esille?

KUVA 1

Jo Spence, teoksia vuosilta 1982-1992

Britannialainen Jo Spence on yksi tunnetuimmista valokuvaajista, joka on käsitellyt sairautta valokuvillaan. Kuvat ovat vuosilta 1982-1992 (KUVAT 2-4). Spence teki erilaisia teoksia omasta elämästään sairastaessaan rintasyöpää sekä leukemiaa. Spence kuvasi itseään terapeuttisesti, mutta hänen kuvansa ovat myös vahvasti poliittisia. Kuvillaan Jo Spence ottaa kantaa siihen miten sairas keho nähdään osittain vain lääketieteellisenä objektina. (Tammi, 2017, 64-68)

Jo Spence halusi herätellä katsojia (Vasey, www.jospence.org). Hänen sairauteen liittyvä tuotantonsa on hyvin henkilökohtaista ja osittain realistista. Pois lukien kuvat vuosilta 1991-1992 (KUVA 4), jotka käsittelevät kuolemaa. Käydessäni läpi tekemiäni haastatteluita paljastui niistäkin monenlaisia tunteita. Eivät sairaudet ole olleet helppoja tai nykytilanteeseen pääseminen itsestään selvää. Sairaala-arki on karua ja arvet realismia. Ottaessani kuvia arvista (KUVAT 9-11) halusin tuoda ne esille sellaisena kuin ne ovat, mutta välttää liian rajua kuvaustyyliä. Päätin käyttää pehmeää luonnonvaloa ja valitsemallani kuvakulmalla halusin luoda toteavuutta, en dramatiikkaa. Omassa teoksessani arpikuvat menevät kaikista lähemmäs itse sairautta. Spencen tapauksessa silläkin on merkitystä, että hän on kuvannut itseään. Hänen ei ole tarvinnut kysyä keneltäkään saako hän esittää itsensä ja sairautensa tietyllä tavalla. Mikä merkitys sillä on, että kuvaa toisia ihmisiä?

KUVA 2

KUVA 3

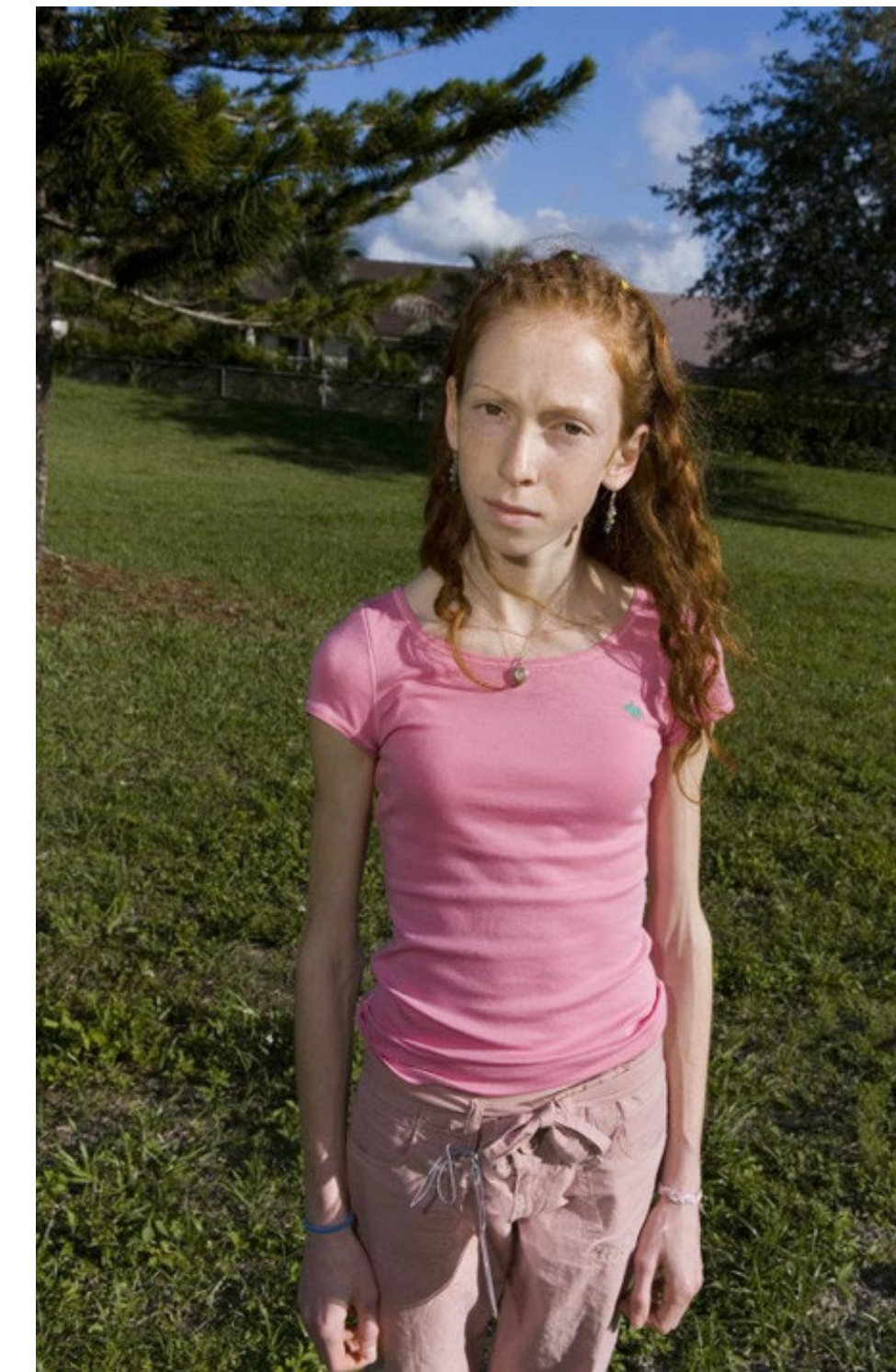

KUVA 4

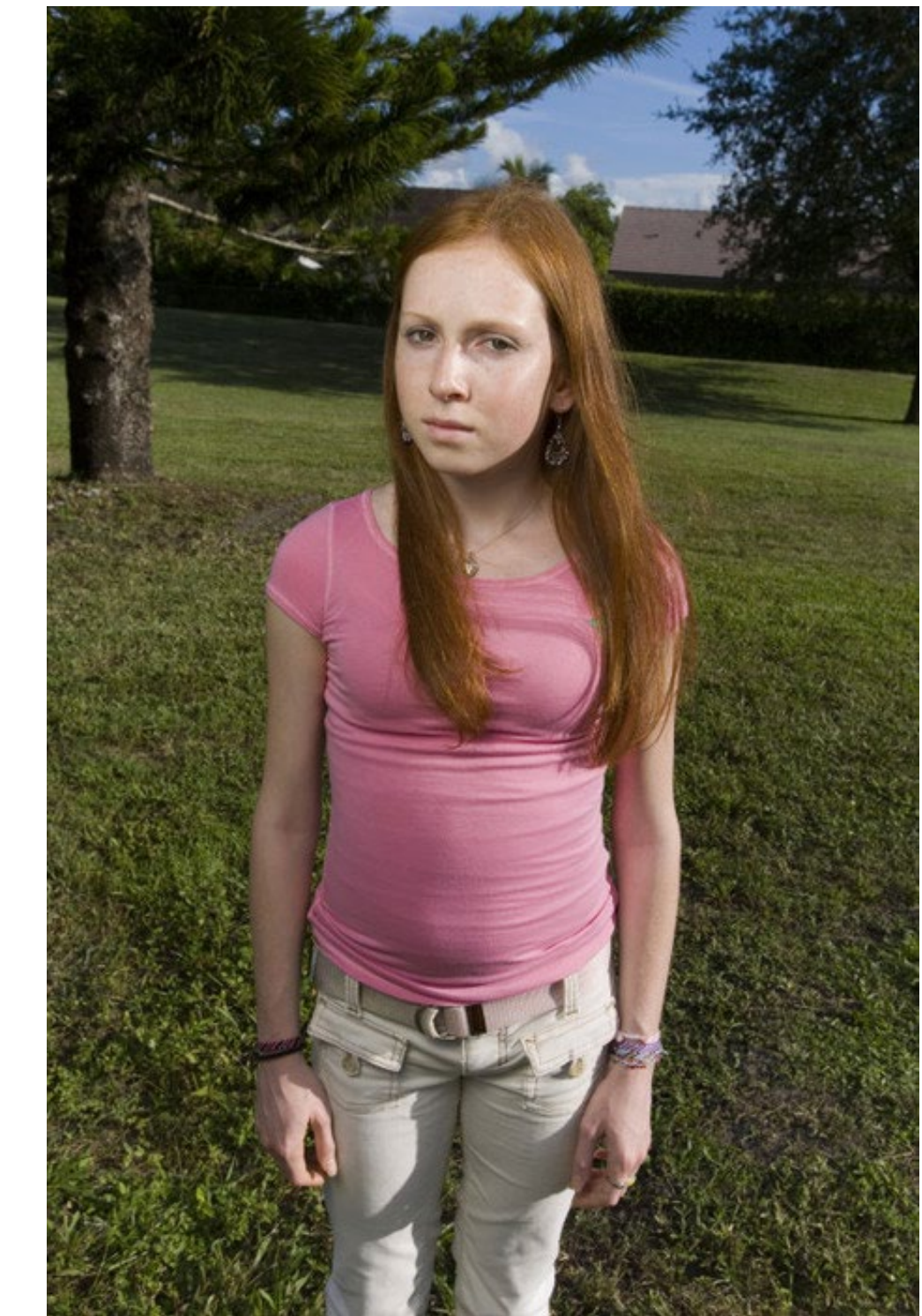
Lauren Greenfield: Thin, 2006

Thin on valokuvakirja 19 naisesta sekä tytöstä, jotka ovat hoidossa Florida Renfrew Centerissä syömishäiriön vuoksi. Kirja sisältää valokuvia laitoksen arjesta ja henkilökuvia rinnastettuina kunkin omaan tarinaan. Teoksesta löytyy myös asiantietoa syömishäiriöistä lääkäreiden kertomana. Greenfield on tehnyt aiheesta myös dokumenttielokuvan. (Institute Media Company. Greenfield, 2006)

Pohdin Lauren Greenfieldin teosta ensimmäisen, vuonna 2015, aloittamani kuvasarjan kannalta (KUVA 25). Otan huomioon pelkästään Greenfieldin valokuvallisen osuuden, en aiheesta tehtyä dokumenttielokuvaa. Omaan, ensimmäiseen, kuvasarjaani verraten Thin on yhtälailla dokumentaarinen ja sisältää henkilökuvia sairastuneista. Lisäksi Greenfield on kuvannut ennestään tuntemattomia ihmisiä. Henkilökuvat on myös rinnastettu kunkin tarinaan. Tämän tyyppinen kuvausmetodi on juuri sellainen mistä opinnäytetyössäni haluan eroon. Kuvausmetodi toimii paremmin syömishäiriöiden kaltaisten sairauksien dokumentoinnissa, sillä ne ovat sellaisia, jotka aika vahvasti näkyvät ulospäin. Se myös näkyy Greenfieldin ottamista kuvista. Esimerkiksi KUVA 5 ja KUVA 6 havainnollistavat tytön sairautta ja paranemisprosessia äärimmäisen hyvin. Valokuva on todella toimiva keino kertoa syömishäiriön kaltaisesta sairaudesta. Elinsiirto parannuskeinona on puolestaan jotain sellaista mitä ei varsinaisesti ulos päin näe. Siihen johtaneet sairaudetkin ovat hyvin eri tyyppisiä. Mikä merkitys sillä on mitä sairautta kuvataan? Miten kuvata jotain sellaista mitä ei näe?

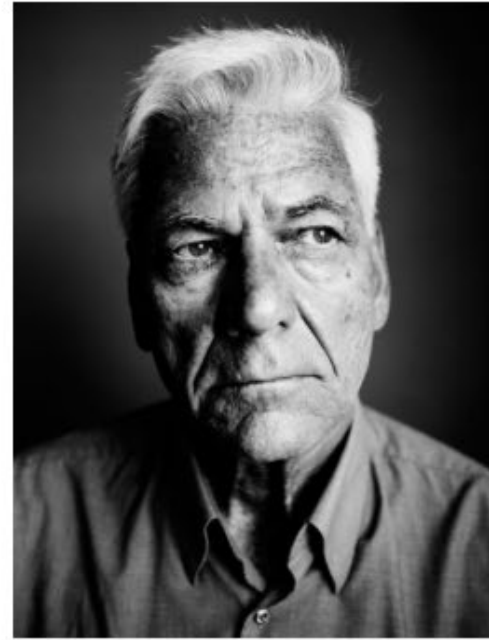
KUVA 5

KUVA 6

KUVA 7

Taisto Lehtinen, 70

"Perheelle se oli kovempi paikka, aikuinen poika ja vaimo ottivat sen vakavammin. Epätietoisuus, että mitä tämä sitten tarkoittaa."

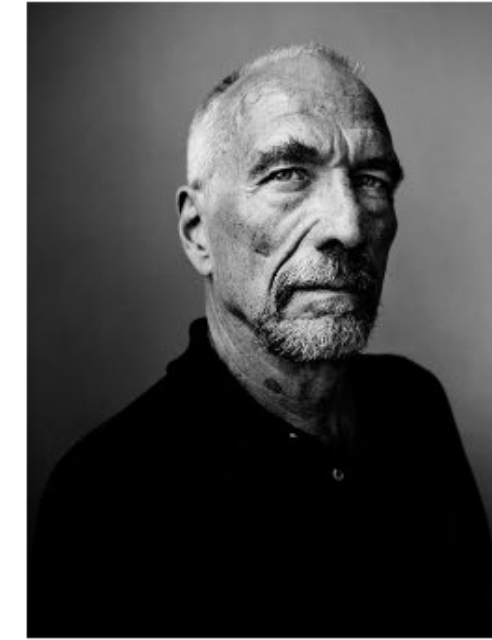
Reijo Lumme, 60

"Opin, että lähekkäin ja ihokkain olo on tärkeintä. Että toinen on siinä. Vaikka rattaat kyllä olisivat menneet kovempaa kuin hevonen."

Pertti Kiuru, 60

"Vaimo patisti vuoden verran, ennen kuin otin asian puheeksi lääkärin kanssa. Sitten olinkin kiireellinen tapaus."

Nils Torvalds, 70

"Elämänlaatu ja seksuaalinen kyky ovat minulle tärkeitä ja siksi valitsin sädehoidon enkä leikkausta."

Lauri Kotilainen, 68

"Nelikulmainen alumiinimatriisi ankkuroitiin välilihan tienoille. Välilihan läpi eturauhaseen työnnettiin ohuita putkia – aivan kuin polkupyörän pinnoja."

Kari Raatikainen, 62

"Miehille pitää vääntää rautalangasta: leikkauksen jälkeen lorisee ja pitää olla vaipat."

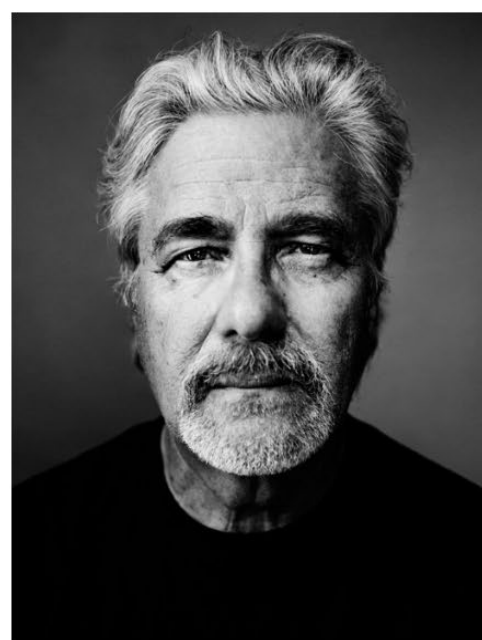
Jyrki Vesikansa, 74

"Lääkärit puhuvat lääkärikieltä. Heille viestiminen on vaikeaa, vaikka muuttaisivatkin latinan suomen kieleksi. Sitä paitsi minulla on latinan pro."

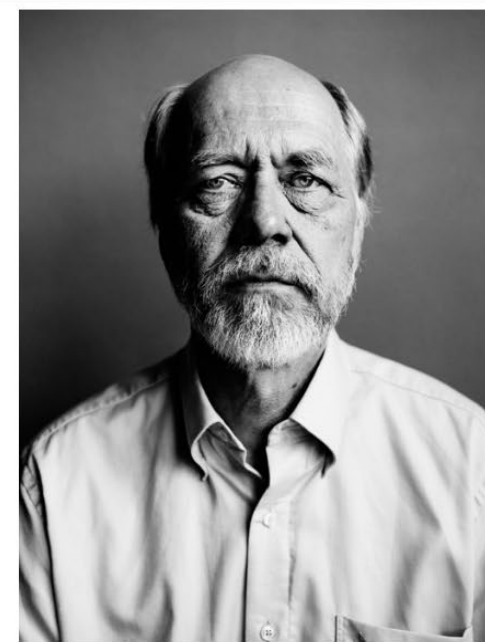
Mika Viitanen, 54

"PSA jatkoi nousuaan, mutta syöpää ei löytynyt. Kävin läpi rankan prosessin jo siinä vaiheessa, kun oireiden syytä tutkittiin."

Jaakko Rihula, 66

"Lääkäri sanoi, että laitetaan hormonihoito ja sädetys kahden vuoden seurannalla. Ajattelin, että no kaksi vuotta ainakin pitäisi hengissä pysyä."

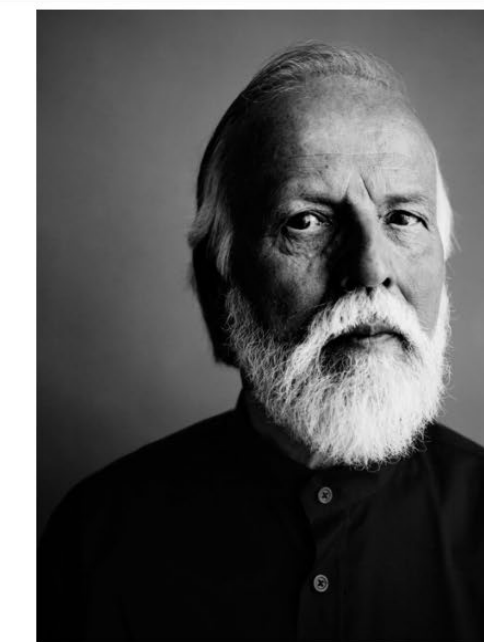
Jukka Karhula, 66

"Kirjekuoressa oli vain yksi rivi, patologin tekninen lausunto. Parin päivän päästä tuli toinen kirje, jossa kerrottiin, että teillä on löydetty eturauhassyöpä."

Hannu Laaksonen, 65

"Minulla on kova kipukynnys, ja siksi kai eturauhassyöpä pääsi leviämään. Metastaatti löytyi vasemmasta kylkiluusta, häpyluista ja nikamista."

Jorma Luoma, 68

"Otin vaimon mukaan lääkärille. On paljon parempi, kun toinen tulee viereen kuuntelemaan, niin ei itse tarvitse selitellä."

KUVA 8

Juha Törmälä: 12 Miestä, 2015

Juha Törmälän teos 12 Miestä koostuu kahdestatoista mustavalkoisesta muotokuvasta. Kuvissa on vakavan näköisiä suomalaismiehiä, jotka ovat sairastuneet eturauhassyöpään (KUVA 8). Kuvasarja on tehty yhdessä Suomen eturauhassyöpäyhdistys ry:n sekä Astellas Pharmedian kanssa. Jokaisen kuvan yhteydessä on kunkin omin sanoin kertoma tarina sairauteen liittyen. Nettisivuilla on nähtävissä sekä kuvaan rinnastettu lyhyt sitaatti että pidempi tarina. (Suomen eturauhassyöpäyhdistys ry, 2015)

12 Miestä on mielenkiintoinen teos siinä mielessä ettei se kerro sairaudesta mitään ilman tekstiä. Kuvat rinnastettuna tekstiin ovat puolestaan hyvin vahvoja ja antavat samaistuttavat kasvot ilmeineen eturauhassyöpälle. Törmälän teoksen kohdalla mietin muotokuvan vahvuutta ja tekstin merkitystä teokselle. Kuvallisesa osuudessa etäännyttäminen sairaudesta toimii ja kuvattavat nähdään inhimillisesti yksilöinä ja tavallaan ilman sairautta. Luulen katseen kuitenkin jollain tapaa kertovan sairaudesta. Minua kiinnostaa tämän kaltainen etäännyttäminen. Enhän itsekään ole kuvannut sairautta sellaisenaan. Ainoa asia, joka omassa teoksessani vie lähelle sairautta ja näyttää sitä fyysisesti ovat kuvat arvista (KUVA 9, KUVA 10). Mikä on tekstin merkitys teoksessani? Entä mikä merkitys on sitaatittien esittämisellä nimellisinä tai nimettöminä?

KUVA 9

KUVA 10

KUVA 11

KUVA 12

Elina Brotherus: Carpe Fucking Diem, 2011-2015

Carpe Fucking Diem on valokuvakirja, joka kuvaa Elina Brotheruksen omia kokemuksia lapsettomuudesta ja sen hoidosta. (Elina Brotherus, 2015)

Brotheruksen visuaalinen kuvakieli puhuttelee minua paljon. Lisäksi teos käsittelee prosessia ja tunnetiloja, joita lapsettomuuteen liittyy. Näitä käsittelemäni itsekin elinsiirron kohdalla. Erona omaan teokseeni on se, että Brotherus kuvaa melko paljon myös lapsettomuuteen liittyviä hoitokeinoja (KUVA 13 ja KUVA 14), kun taas minä en käy niitä kuvallisesti ollenkaan läpi. Elina Brotherus on luonut ihan oman kuvakielensä. Teos on hyvin koskettava ja siinä on käytetty metaforan kaltaisia keinoja esittää asioita (KUVA 11). Kirjaksi tehty teos on myös mielenkiintoinen referenssi minulle, sillä opinnäytetyöni kuvallisen osuuden päädyin tekemään kirjamuotoon.

KUVA 13

KUVA 14

Maija Tammi: Removals, 2011-2013

Removals esittelee joitakin yleisimpien sairauksien tähden poistettuja kehon osia (KUVA 15). Poistettu osa on kuvattu vain muutaman minuutin kuluttua kirurgisten toimenpiteiden jälkeen. Valokuvat on otettu tilassa, jossa toimenpide on tapahtunut. (Tammi, 2017, 87)

Removals on Leftover sarjan "sisarsarja". Kumpikin sarja tutkii sairautta. Kuvis- ta on tehty kirja, jossa molemmat kuvasarjat esitetään samojen kansien välissä. Käyn läpi teosta Leftover myöhemmin pohtiessani valokuvakirjan rakennetta.

Removals on omasta näkökulmastani mielenkiintoinen teos, sillä siinä käsitel- lään oikeastaan päinvastaista asiaa kuin omassa teoksessani. Removals näyttää sen, että jotakin sairautta aiheuttavaa on otettu pois kehosta kun taas elinsiir- rossa kehoon lisätään elin, jolla ihminen voi jatkaa elämäänsä. Lähestymistapa on täysin erilainen kuin omani. Toisaalta nämä poistetut asiat ovat jossain mää- rin sairauden aiheuttajia. Niitä lähtökohtaisesti katsotaankin eri tavalla.

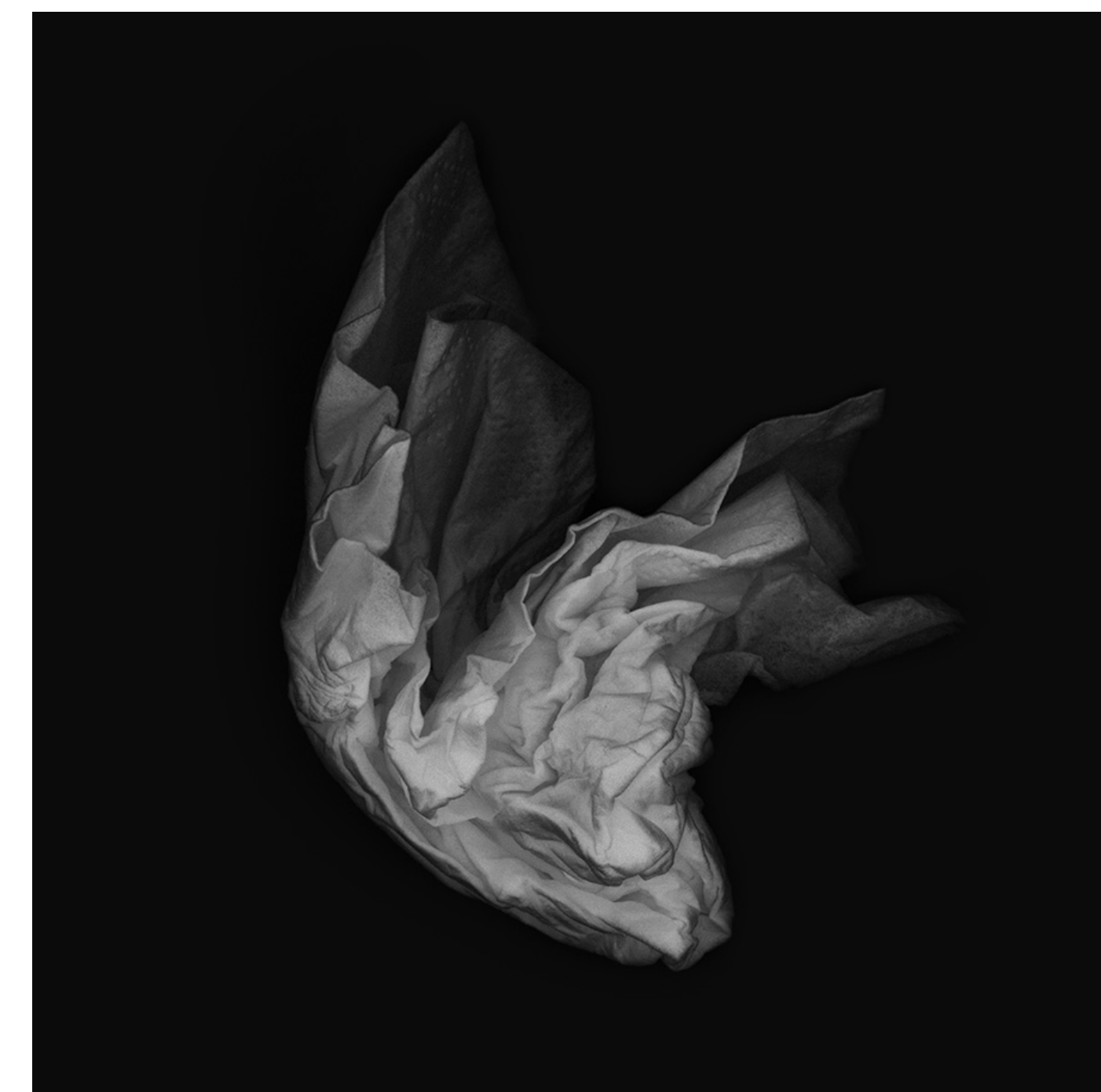

KUVA 15

Sara Hornig: Puolet Meistä, 2017

Valokuvaaja Sara Hornig käsittelee Lahden Muotoiluinstituuttiin tehdyssä opin- näytetyössään masentuneen ihmisen läheisen roolia. Opinnäytetyönsä kirjallisessa osiossa Hornig on muun muassa pohtinut moniulotteisen kuvakerronnan muotoja ja niiden käyttöä sekä näkökulman ja lähestymistavan merkitystä aiheelle. Horni- gin teos koostuu kahdesta osiosta; anonymisti terapeutin vastaanotolta kerätyis- tä ja valokuvatuista paperinenäliinoista (KUVA 16) sekä tekstiosuudesta, joka on koostettu masentuneen läheisten haastatteluista. (Hornig, opinnäytetyö, 2017)

Sara Hornig käsittelee sairautta joka ei päällepäin näy. Hänen kuvauskohteenaan ei ole itse sairastuneet. Tavallaan olen samassa tilanteessa kuin Hornig, hän on masentuneen ihmisen läheinen, minä olen elinsiirron saaneen ihmisen läheinen. Yhtäläisyytenä on myös se, että Hornig on käyttänyt sitaatteja teoksessaan. Hor- nigin valitsema kuvausmetodi ja -kohde on myös mielenkiintoinen. Minua kiinnos- taa Hornigin luoma kuvakieli. Teoksessa visuaalinen kuvakieli ja teksti muodos- tavat kauniin ja koskettavan kokonaisuuden johon ainakin minä katsojana pystyn samastumaan. Voisiko elinsiirtoa ja siihen liittyviä tunteita symboloida jotenkin?

KUVA 16

Lisa Lindway: Hold together, 2006-

Lisa Lindway on kuvannut äitinsä mielenterveysongelmien vaikutusta perheeseen veljensä, siskonsa, isänsä ja itsensä kautta. Äitiä ei näytetä kuvissa. Teoksen tekeminen jatkuu edelleen. (Tammi, 2017, 80)

Mielenkiintoista on se miten Lindway kuvaa visuaalisesti ja fyysisessä muodossa sitä miltä jonkun tunteet, ahdinko ja ongelmat näyttävät. Vaikka kuvatut perheenjäsenet eivät ole itse sairastuneita äidin sairaus heijastuu heidän elämäänsä vahvasti. Kuvista löytyy myös symboleita. Esimerkiksi KUVISTA 17 ja 22 löytyy virvoitusjuomapullo, joka toisessa kuvassa on tyhjä ja toisessa täysi. Mikä merkitys juoman määrällä on? Onko se jotakin tiettyä merkkiä? Mikä merkitys sillä on? KUVASSA 22 myös korvalla pidettävä puhelin on eräänlainen symboli. Löydän kuvista myös hienovaraisempia, metaforan kaltaisia lähestymistapoja kuten KUVASSA 19. Kuvassa ei ole vain juustoisia sipsejä purkissa. Jotenkin koen, että esimerkiksi sipsien määrällä, purkkiin kohdistuvalla valolla ja sen alla olevalla jakkaralla sekä kuvakulmalla on merkitystä. Millainen on onnistunut metafora?

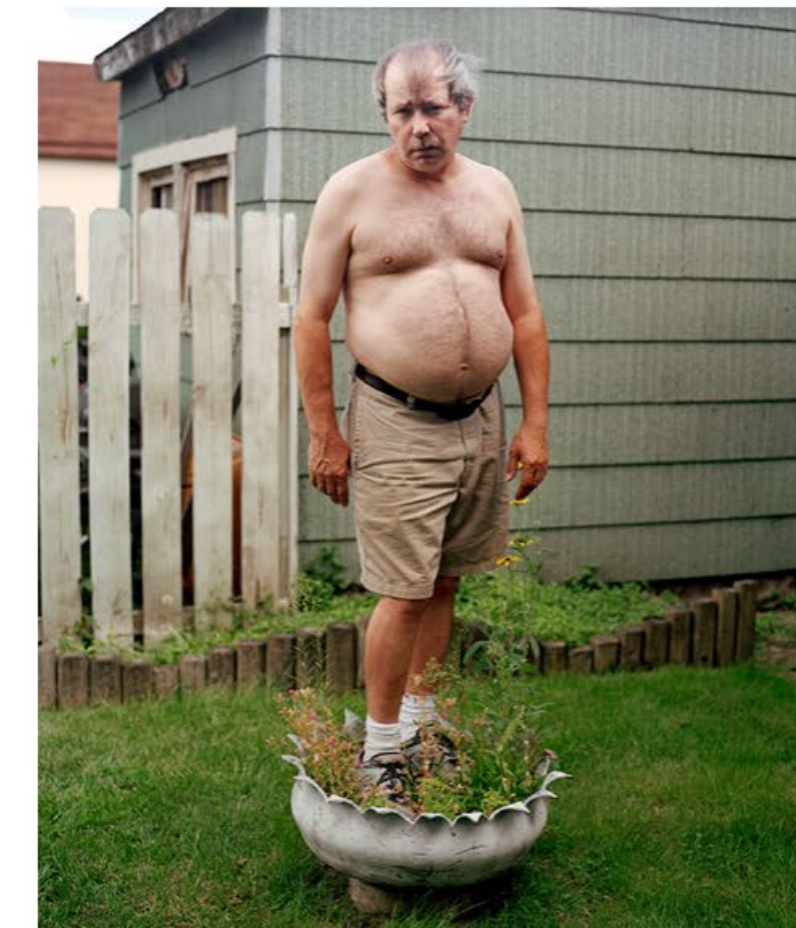
KUVA 19

KUVA 17

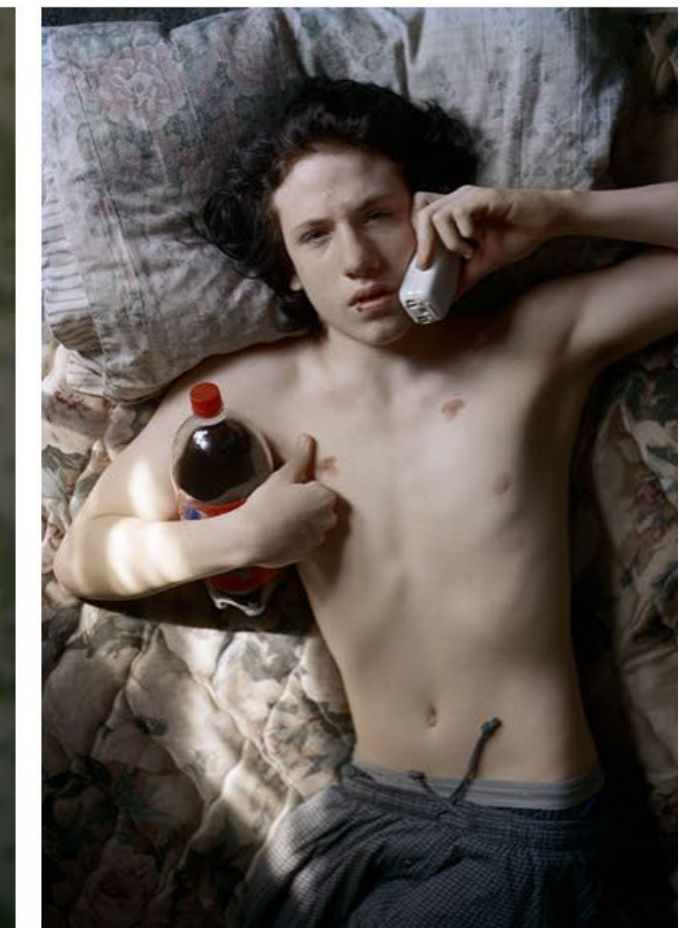
KUVA 18

KUVA 20

KUVA 21

KUVA 22

2.2 Oman teoksen suhteuttaminen olemassa olevaan

Sairauksista tehtyjä teoksia voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin sen perusteella miten ne kuvaavat sairautta. Maija Tammen Sick Photography, Representations of Sickness in Art Photography- väitöskirjassa käyttämät Arthur Kleinmanin määritelmät sairauksista ovat yksi tapa luokitteluun. Kategoriat ovat Sickness, Illness ja Disease. Karkeasti suomennettuna ne voisivat olla näin:

Disease: tauti; se mikä meitä lääketieteellisesti vaivaa

Illness: kokemus; se miten koemme sen

Sickness: sairaus; se miten esimerkiksi valtiomme määrittelee sairauden

Lähtökohta oman teokseni syntyyn oli nimenomaan se, että halusin kuvata tunteita joita elinsiirtoon liittyy. Koen oman teokseni sijoittuvan vahvasti kategoriiaan Illness. Samaanategoriaan Maija Tammi luokittelee esimerkiksi aiemmin mainitsemani Lisa Lindwayn teoksen Hold Together. Vaikka tiedän mikä haasteltaviani lääketieteellisesti vaivaa en ole sitä tuonut esille omassa teoksessani. Esimerkkinä lääketieteellisestä Disease- kategoriasta voisi mainita Maija Tammen teoksen Removals. En myöskään kuvaa sairautta valtion määrittelemällä tavalla, kun taas mainitsemani Henry Peach Robinson teos Fading away luokitellaan Tammen kirjassa osioon Sickness. Kategorioihin luokittelu ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Moni teos kuuluu samanaikaisesti useampaanategoriaan. Mielestäni on kuitenkin mielenkiintoista pohtia kategorioita ja mainita ne opinäytetyössäni, vaikka en niihin sen syvällisemmin tekstissäni paneudu. Kategoriat auttavat pohtimaan sitä millaisia jo olemassa olevat teokset ovat ja mihin oma teokseni sijoittuu. Kategoriat saavat myös pohtimaan sitä mitä teokset välittävät katsojalle.

Sairauksien kuvaamisessa ja luokittelussa pitää ottaa huomioon myös se, että elämän ja kuoleman määritelmät ovat muuttuneet eri aikakausina. Ne muuttuvat vieläkin tai ainakin niistä neuvotellaan paljon. Suomessa esimerkiksi aivo-kuollut voidaan määritellä kuolleeksi toisin kuin Japanissa, jossa omaiset päättävät onko tällaisessa tilanteessa henkilö kuollut vai sairas. On siis selvää, että sairauksien kuvaamiseen vaikuttavat myös kulttuuriset ja esimerkiksi uskonnolliset taustat. Myös Kleinmanin määritelmiä on kritisoitu. Hänen määritelmiään ei todellakaan pidetä ainoana totuutena, sillä onhan silläkin merkitystä onko sairaus fyysinen vai psyykinen jolloin luokitteluiden merkitys muuttuu. (Tammi, 2017)

Olen huomannut, että oman teokseni kannalta on ollut erittäin tärkeää pohtia sitä miten sairauksia on kuvattu valokuvan keinoin aiemmin. Useaan teokseen verrattuna oma lähestymistapani hyvinkin erilainen. Jotkut sairaudesta kertovat teokset koetaan varmasti jollakin tapaa pelottaviksi. Niitä haluaa katsoa, mutta samanaikaisesti työntää ne pois silmistään. Tällaisia teoksia ovat esimerkiksi Maija Tammen Removals sekä osa Jo Spencen kuvista. Ehkä pelko on myös jollain tavalla kunnioitusta elämää kohtaan? Tai jotain sellaista hassua ristiiriitaa siitä, että elämä on kuitenkin niin pienestä kiinni. Se voi oikeasti olla kuka vaan joka sairastuu. Jotakin tämän kaltaista tunnetta toivon kuitenkin herättäväni myös omalla teoksellani, sillä elämän rajallisuus kävi tekemistäni haastatteluistakin ilmi. Osassa mainitsemani teoksista on käsitelty sairauksia ja niiden hoitoa hyvin realistisella tavalla. Teoksessa Removals kaikki on tuotu suoraan katsojan silmien eteen "tarjottimella". Maija Tammi sanoi väitöskirjan julkaisutilaisuudessaakin pyrkineensä kuvillaan ravintola-annoskuvan kaltaiseen visuaalisuuteen. Toivon oman teokseni olevan hienovaraisempi. En ainakaan halua sen herättävän varsinaisesti mitään tämän kaltaisia ällötyksen tunteita. Toisaalta arvistan ottamistani kuvista kuulin samankaltaista kommenttia; ne ällöttivät katsojia, niistä halusi kääntää katseensa pois. Mutta miksi? Maija Tammi on lainannut Alan Radleytä väitöskirjassaan ja Radleyn sanojen mukaan kuvat eivät varsinaisesti itsessään häiritse vaan lähinnä niiden synnyttämät tunteet, joita peilaamme vahvasti omaan elämäämme, esimerkiksi itsemme tai läheistemme kuolemaan. Myös sillä on merkitystä miten paljon asioita toistaa. Huomaan Removals teoksen kohdalla ikään kuin oppineeni katsomaan poistettuja asioita ja ällötyksen tunteet vähenivät mitä enemmän kuvia näin. Kuvausmenetelmät ja teoksen esitystapa vaikuttavat vahvasti katselukokemukseemme. Koen tärkeäksi pohdinnan siitä miten lähestyn aihettani.

2.3 Omakohtainen kokemus aiheesta

Elinsiirto aiheen pohdinnan aloitin jo vuonna 2013 ollessani Lahden kansanopiston valokuvauslinjalla. Ensimmäisen kurssin lopputyön aiheena oli Ihminen tilassa. Päätin ottaa siskostani potretteja hänen ollessaan sairaalassa tutkimuksissa (KUVA 23). Tuolloin keskusteluyhteytemme aiheeseen liittyen ei ollut vielä kovinkaan hyvä eikä ammattitaitoni valokuvaajana ollut kehittynyt vielä tarpeeksi aiheen käsittelyä varten. Se näkyi kuvissani ja siskoni asenteesta kuvaamistani kohtaan. Joka tapauksessa aihe on ollut mielessäni useamman vuoden ajan. Se on kuulunut osaksi elämääni ja koen, että minun on tärkeää käsitellä sitä. Olen huomannut, että aiheeni saavat useimmiten alkunsa läheltä, omasta tai läheisten elämästä. Aiemmissa teoksissa olen esimerkiksi käsitellyn lapsuudenkotini hyvästelyä sekä omia päiväkirjamerkintöjäni. Valokuvan koen hyväksi työvälineeksi tunteiden käsittelyyn, sillä se on tarvittaessa hyvinkin realistinen ja uskottava, mutta samalla kuitenkin arvoituksellisella tavalla avoin. Niin myös tässäkin tapauksessa. Töitäni yleensäkin inspiroi ihmiselämä, sen erilaiset käännteet, muutokset, hyväksyminen ja irtipäästäminen. Sairaudethan ovat nimenomaan ihmiselämään liittyviä muutoksia, jotka tuovat mukanaan erilaisia ja uusia tilanteita sekä tunteita. Yleisesti sairauksia onkin kuvattu paljon nimenomaan omakohtaisten kokemusten ja läheisten kautta. Mikä merkitys omilla kokemuksilla on?

Sairauksia kuvatessa, sillä on paljonkin merkitystä ketä, mitä ja miten kuvataan. Oikeastaan se on tärkeää kaikenlaisten tunteita herättävien aiheiden kohdalla. Läheisistä otettuihin kuviin sekoittuu väistämättä vahvemmin kuvaajan oma näkemys kuvattavasta. Myös tunteet ovat useimmiten voimakkaammin mukana. Kuvaajan ja kuvattavan välisellä suhteella on merkitystä. Omalla kohdallani huomasin, että siskoni kuvaaminen oli aluksi hyvin vaikeaa. Mitä voin tai haluan näyttää hänestä muille? Minulla itselläni on tietynlainen kuva hänestä, mutta mitä välittyy katsojalle? Huomasin myös hänen epäilevän aikeitani ja suostuvan harvoin kuvattavakseni. En halunnut loukata siskoani tai paljastaa hänestä jotain sellaista mitä hän ei itse halua näytettävän. Minun piti saada hänet luottamaan itseeni valokuvaajana. Siksi koin aluksi helpommaksi ja turvallisemmaksi aiheen lähestymisen jonkun muun kautta. Sain pohtia rauhassa asialliset kysymykset ennestään tuntemattomille ihmisille. Kun olin saanut muiden siirron saaneiden luottamuksen ja perehtynyt aiheeseen entistä paremmin haastatteluiden kautta sain uuden näkökulman myös siskoni tilanteeseen. Myös se, että minulla oli kertoa ja näyttää materiaalia aiheesta tuntui hyvältä.

Valokuvaajalla on valta näyttää asiat omasta näkemyksestään. Kuvaustilanteissa ja editoinnissa teemme valintoja joilla on merkitystä. Valokuvakokonaisuudet ovat pääasiassa aina valokuvaajan koostamia. Valokuvaaja toimii tarinankertojana ja katsoja muodostaa oman näkemyksensä tarinasta. Henkilökohtaisesti pidän tarinoista, joissa on tulkinnanvaraa. Tulkinnanvaran jättämisen kanssa pitää kuitenkin olla tarkka ettei tarinaa tulkita epätoivotulla tavalla. Se voi olla haastavaa etenkin läheisen aiheen kuvaamisessa, sillä liian tutulle aiheelle saattaa tulla sokeaksi.

KUVA 23

2.4 Etiikka

Karkeasti sanottuna etiikka on filosofian osa-alue, joka tutkii hyvää, pahaa, oikeaa ja väärää sekä moraalisen toiminnan perusteita. Arviomme oikeasta ja väärästä perustuu arvoihimme. Arvot puolestaan ovat asioita, jotka koemme tärkeiksi. (Tieteentermipankki, 2016)

Aiheena sairaus on eettisesti haastava. Mielestäni sairaus-aiheen kohdalla on syytä miettiä mikä on oikein ja mikä väärin. Etenkin jos kyseessä ei ole oma sairaus. On yritettävä asettua toisen asemaan. Onko oikein ripustaa jonkun kärsimys ja henkilökohtaiset asiat esimerkiksi gallerian seinälle? Mikä merkitys on sillä ketä tai mitä kuvataan?

Esimerkiksi Jo Spencen teoskokonaisuus tuntuu oikeutetulta, sillä hän on kuvannut itseään ja omaa sairauttaan. Hänen ei tarvitse kysyä lupaa keneltäkään kuvien esittämiseen. Toista olisi jos hänen teoksensa käsittelisi jonkun muun sairautta samalla tavalla. Silloin kuvien esittäminen ei olisi itsestään selvää. Hänen kuvissaan esiintyy kuitenkin alastomuutta (KUVA 2), joka on monessa kulttuurissa tabu ja soveliaista vain tietyissä tilanteissa. Spence myös asettaa itsensä

KUVA 24

rooliin, jossa hän vaikuttaa kuvakulmasta johtuen lääketieteelliseltä objektilta tai -kokeelta (KUVA 3) jolloin hänen arvonsa ihmisenä tuntuu mitättömältä. Myös tekstin käyttö Jo Spencen kuvissa tuntuu melko rajulta (KUVA 2). Kuoleman läsnäolo kuvissa ajalta 1991-1992 on hyvin vahva. Myös kuolema on useassa kulttuurissa tabu. Käsitteet kuolemasta ovat erilaisia ja ajatuksiin siitä vaikuttaa esimerkiksi uskonto. Yleisesti kuolema tai sen läsnäolo halutaan nähdä arvokkaana. Spencen teoksessa aiheella on jopa hieman leikitelty (KUVA 24) mikä voi joidenkin mielestä tuntua väärältä ja epäkunnioittavalta. Joka tapauksessa Spencen teoksen eettisyyttä ei varsinaisesti voi kyseenalaistaa, sillä hän on kuvannut itseään ja omaa sairauttaan. Teos olisi aivan toisenlainen mikäli kuvattava olisi joku muu. Eettisyys ei muutenkaan ole yksiselitteinen asia, sillä jokainen kokee asiat omalla tavallaan eikä olemassa ole oikeastaan oikeaa tai väärää tapaa suhtautua. Myös omakohtainen kokemus vaikuttaa suhtautumiseemme.

Luin Helsingin Sanomista mielenkiintoisen artikkelin, jossa pohditaan itsemurhien käsittelyä tiedotusvälineissä. Itsemurhat ovat ehkä vielä isompi tabu kuin kuolema. Artikkelissa käydään läpi asian julkisuuteen tuomisen vaikutuksia. Mieleeni jäi kohta, jossa puhutaan Ruotsin yleisradioyhtiön esittämästä kolmiosaisesta itsemurhaa käsittelevästä tv-ohjelmasta. Ohjelmassa aihetta käsiteltiin uudella tavalla, jopa viihteellisesti mikä hätkähdytti katsojia. Lähestymistapa herätti tunteita sekä puolesta, että vastaan. Osa ajatteli ettei aihetta käsitellä tarpeeksi arvokkaasti, kun taas joidenkin mielestä olisi parasta olla vain hiljaa jotta itsemurhat eivät lisääntyisi entisestään. Mielenkiintoisinta mielestäni on kuitenkin se, että osa katsojista oli jopa helpottuneita siitä, että aiheesta vihdoinkin puhuttiin. Luulen, että helpottuneilla katsojilla on hyvin todennäköisesti omakohtaista kokemusta aiheesta.

Pohdin paljon myös oman teokseni eettisyyttä. Olin aluksi hyvin varovainen kuvista, joita rinnastin valikoituihin sitaatteihin. Pelko siitä, että loukkaisin jotakuta vahingossa tuntui kauhealta. Itse en kokenut omassa teoksessani olevan varsinaisesti mitään väärää vaan huoleni liittyi enemmän siihen ymmärrettäisiinkö teosta oikealla tavalla. Vaikeat aiheet kuten kuolema on läsnä omassakin teoksessani. Sen käsittely ei ole yksinkertaista. Myös arpien kuvaaminen on ollut mielessäni pohtiessani oman teokseni eettisyyttä. Koin kuitenkin tekeväni oikein saatuani luvan kuvien ottamiseen ja ennen kaikkea niiden julkaisemiseen. Moni haastateltavistani kertoi osallistuvansa projektiin myös sen takia, että aiheelle saataisiin näkyvyyttä.

3. Oma työskentely

3.1 Haastattelu

Aloitin projektin vuoden 2015 lopussa. Tällöin kuvaustapani oli erilainen, mutta haastatteluissa kysymysruntoni on säilynyt melko samana. Ensimmäiset kontaktini sain siskoni munuais- ja maksasairaiden Facebook-ryhmään laittaman ilmoituksen perusteella ja lisää kontakteja löytyi Sydän- ja keuhkosiirroksien RY:n kautta. Kummassakin tapauksessa koin erittäin hyväksi sen, että kiinnostuneet saivat ottaa minuun itse yhteyttä halutessaan. Muistan, että oli haastavaa kirjoittaa kysymykset ja miettiä, että näinkin henkilökohtaisia asioita menisin kysymään minulle ennestään tuntemattomilta ihmisiltä. Kysymysten laatimiseen sain onneksi apua siskoltani ja äidiltäni. Yhdessä laaditut kysymykset ja se, että kukin henkilö oli saanut ottaa minuun yhteyttä ilmoitukseni perusteella toivat minulle varmuutta. Aluksi jännitin paljon sitä oliko minulla tarpeeksi tietoa elinsiirrosta. Huomasin kuitenkin, että nimenomaan haastattelut lisäsivät tietoa eikä henkilöiden tarinat kuitenkaan olleet keskenään samanlaisia.

Kysymykset

Kerro itsestäsi

-Nimi

-Ikä

(vapaasti)

Kerro mikä siirto sinulle on tehty ja milloin?

Mikä johti elinsiirtoon? (sairaus, onnettomuus (hyljintä))

Milloin sait kuulla elinsiirron olevan edessä?

Kuvaile mitä tunteita se herätti? (miltä tuntui saada siirto esim lapsena)

Oliko jokin muu hoitomuoto ennen elinsiirtoa (esim dialyysi...)

-> Kerro hoitomuodoista

Kuvaile miltä leikkauksen odottaminen tuntui / Pelkäsitkö leikkausta tai sen onnistumista?

Onko siirtoja ollut useampia? / Kerro niistä

Kerro onko sairaus tai siihen liittyvät asiat rajoittaneet elämää / koetko onko jostakin pitänyt luopua

Minkälainen luovutus? (omaisluovutus...)

Olitko kauan listalla?

Missä tilanteessa olit kun sait kuulla saavasi uuden elimen?

Pohditko koskaan millaiselta ihmiseltä olet saanut uuden elimen?

Kuvaile miltä tämä ajatus sinusta tuntuu

Kuvaile miltä tuntui elinsiirron jälkeen?

Pelkäsitkö miten elin lähtee toimimaan/hylkimistä?

Kestikö toipuminen kauan

Kuvaile elämänlaatuasi elinsiirron jälkeen

Mitä asioita elinsiirto sinulle on mahdollistanut?

Kerro asioita mistä nautit

Asioita joita arvostat entistä enemmän

Markku, 32 vuotta,
combisiirto/haima ja munuainen, 2015

”Enemmän vaikutti varmasti se aivoinfarkti ja halvaantuminen, koska siinä meni kaikki samantien, niinku työt ja jäin sairauseläkkeelle ja kaikenmaailman muuta. Ei se alkuvaiheessa dialyysissäkään kivaa ollu. Vaikka sanottiin ettei saa tyyliin 3-4 kiloo enempää kantaa toisella kädellä niin tota kyl siit sit jostain kumman syystä tuli semmonen et nyt alotetaan urheileminen. Se on itseasiassa pelastanu monelta asialta. Kaikki välipäivät sitte tuli käytyä kuntosalilla vähä reenailee. Se vaikutti paljon. Ja vaikuttaa edelleen.”

KUVA 25

Haastateltavia olisi ollut enemmänkin, mutta ajan puitteissa valitsin kokonaisuuteen parhaiten sopivat henkilöt iän, sukupuolen, siirretyn elimen, elinsiirtoon johtaneen tilanteen, odotuksen sekä nykytilanteen perusteella. Ennen haastattelua pyysin henkilöitä kertomaan itsestään ja elinsiirrostaan minulle sähköpostitse, jotta osasin suunnata kysymyksiä kullekin sopivaksi. Olen myös painottanut sitä, että kyseessä on enemmänkin keskustelu ja nämä kysymykset toimivat lähinnä keskustelurunkona. Kysymyspohja on ollut mielestäni toimiva, en ainakaan ole havainnut siinä sen suurempia puutteita, sillä keskusteluissa on syntynyt uusia ja tarkentavia kysymyksiä. Huomasin, että oli tärkeää kysyä ensin asiasta kuten ”Milloin sait kuulla elinsiirron olevan edessä?” ja tämän jälkeen pyytää kertomaan miltä se tuntui. Tunteiden kuvailut olivat joillekin hyvin henkilökohtaisia ja haastateltavista huomasin, että he palasivat mielissään takaisin menneisiin tilanteisiin. Olen myös kertonut omasta mielenkiinnostani lähestyvästä aiheesta mikä on ainakin joidenkin haastateltavien mielestä ollut hyvinkin kiinnostavaa. Luulen että oma kosketuspintani aiheeseen on lisännyt luottamusta minun ja haastateltavien välillä. Olen kiitollinen siitä, että ihmiset ovat luottaneet minuun ja kertoneen avoimin mielin vaikeistakin kokemuksistaan ja tuntemuksistaan.

Haastatteluilla pyrin pääsemään lähemmäs ihmisiä, joille elinsiirto on tehty. En välttämättä lähemmäs sairautta tai faktoja siitä miten elinsiirto tehdään. Toki ne kuuluivat minun ja haastateltavien keskusteluun, jotta ymmärsin paremmin elinsiirtoon johtaneen tilanteen ja sitä seuraavat tapahtumat elämässä. Minua kiinnosti enemmänkin se miten ihmiset ovat kokeneet elinsiirtoon liittyvät asiat, miltä ne ovat tuntuneet tai miten niistä on selvinnyt. Haastateltavien kertomukset saivat minut myös pohtimaan kuvamaailmaa. Miten tämän kaiken voi näyttää?

Aiemmin aloittamassani projektissa rinnastin kuviin sitaatteja haastatteluista. Sitatit liittyivät selviytymiskeinoihin, iloa tuoviin asioihin ja tätä kautta myös päätettyihin kuvauspaikkoihin. Joukosta löytyy latautuneita kuvia henkilöistä (KUVA 25), mutta kokonaisuus jää tunnetasolla minusta hieman vajavaiseksi ja suppeaksi. Nyt tekemäni teos on uusi tulkintani aiheesta. Vaikka kuvausmetodini sittemmin muuttui, haastattelin kuvattaviani edelleen. Opinnäytetyössäni olen käyttänyt myös aiemmin tekemääni haastattelumateriaalia.

Haastattelujen jatkaminen tuntui luontevalta ja erittäin tärkeältä. Koen, että ne päästivät minut lähemmäs ihmisiä, heidän tunteitaan, jotka pystyin sitten ehkä esittämään kuvin. En kokisi olevani oikeutettu tekemään tällaista sarjaa kysymättä keneltäkään miltä se tuntuu. En ehkä pystyisi ymmärtämään sitä. En ole varma pystynkö siihen siltikään, en ainakaan täysin sillä enhän kuitenkaan itse ole käynyt läpi elinsiirtoa. Kamppailin myös sen kanssa, että onko juuri minulla oikeutta tehdä tällaista sarjaa tai ymmärretäänkö sitä. Halusin säilyttää kunnioituksen. Toki kunnioitukseni ilmenee siinäkin, että olen työskennellyt aiheen parissa ja pohtinut paljon sen merkityksellisyyttä.

Haastatteluosuudet kestivät yleensä tunnista kahteen tuntiin. Litteroin kaikki haastattelut, kävin ne läpi yksitellen ja poimin niistä kiinnostavia sitaatteja. Pääasiassa minua kiinnostivat erilaiset kokemuksen tuomat tunnetilat. Jaoin sitaatteja karkeasti kategorioihin, jotka myöhemmin auttoivat minua sitaattien lopullisissa valinnoissa. Pohdin myös tärkeitä avainsanoja sekä keskeisiä tunnetiloja. Kaikki listaamani tunnetilat toistuivat useammassa kuin yhdessä haastattelussa.

Kategoriat

Sairastuminen / Syy
Odottaminen
Hoidosta / Leikkauksesta
Selviytymiskeinoja
Hylkiminen
Elimen luovuttaja
Siirron jälkeen

Avainsanoja

Sairaus
Muutos
Kuolema
Kieltäminen
Omaisluovutus
Mahdollisuus
Läheiset

Tunnetiloja

Ilo
Suru
Säikähdys
Pettymys
Ahdistus
Jännitys
Turhautuminen
Hämmennys
Pelko
Helpotus
Luottamus
Kiitollisuus

Luokitteluni toimivat osana kuvamaailmaani syntyä. Miten tekisin näkyväksi odottamisen, hylkimisen tai esimerkiksi pelon? Huomasin että välillä oli hyvin vaikea miettiä ja kokeilla kuvia ja tekstiä yhdessä, kun ei oikein tiennyt millä tavoin ne linkittyisivät toisiinsa. Tässä kohtaa aloin pohtia tapaa esittää kuvat. Luonnolliseksi vaihtoehdoksi tarinan kerronnalle koin kirjamuodon, jossa esimerkiksi kuva- ja tekstiparit olisi luontevampi esittää. Aloin tehdä kokeiluja taitosta käyttäen muutamia intuitiolla ottamiani kuvia sekä haastatteluista poimimiani sitaatteja. Näin pystyin paremmin hahmottamaan myös sitä minkälaista kuvamateriaalia minulla oli ja mitä puuttui. Taittojen tekeminen edisti työtäni hurjasti, sillä aiheeni on sellainen etten koko ajan kuvannut jotakin tiettyä mikä tuntui välillä hyvin haastavalta. En myöskään halunnut kuvittaa asioita kliseisesti ja liian ilmiselvästi. Taittoa tehdessäni pystyin hahmottamaan kokonaiskuvaa paremmin.

3.2 Visuaalinen kuvakieli

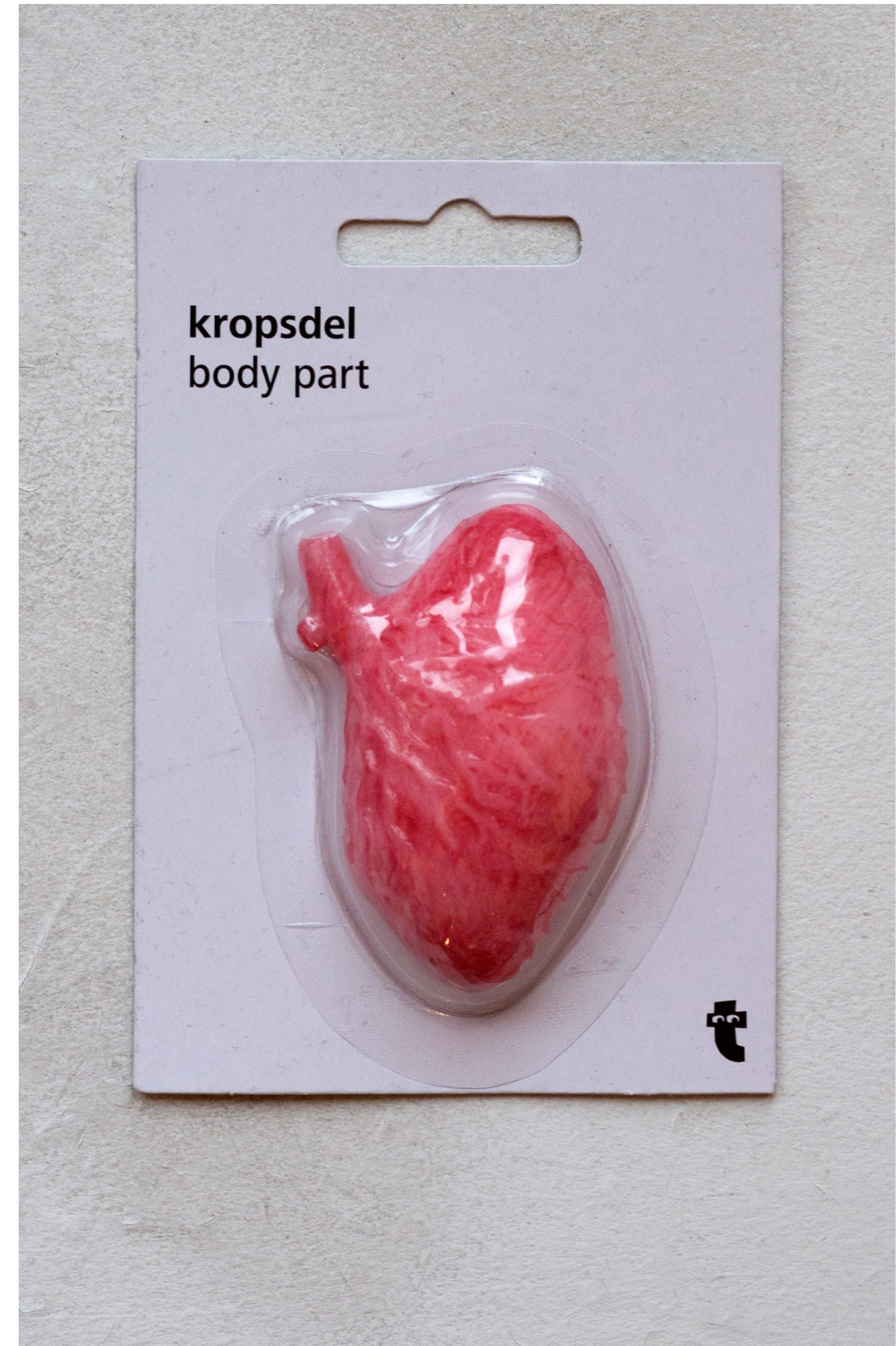
Aloittaessani opinnäytetyötäni tiesin, että haluan tehdä aiheesta toisenlaisen version kuin aiempi, vuonna 2015 aloittamani projekti. Opinnäytetyössäni en ole käyttänyt kuvamateriaalia vuoden 2015 projektista, lukuun ottamatta yhtä arvesta otettua kuvaa (KUVA 9). Koin aiemmin tekemäni materiaalin visuaalisesti liian erilaiseksi. Mielenkiintoista on myös se, että oma teokseni on tällä hetkellä ainoa tiedossani oleva elinsiirrosta tehty valokuvataiteen kategoriaan luokiteltava teos. Minulla ei siis ole varsinaista referenssiä siitä miten aihetta on aikaisemmin käsitelty. Sisimmässäni jollain tavalla kuitenkin tiesin mitä opinnäytetyössäni olen hakemassa, vaikka se ei tuntunutkaan täysin yksiselitteiseltä. Teosta tehdessäni olen toiminut intuitiivisesti, niinkuin olen kokenut hyväksi ja oikeaksi. Toki kaikki mitä olen tehnyt ja kuvannut ei ole toiminut. Pääasiassa olen tehnyt teemaan sopivia huomioita. Aluksi ideani saattoivat lähteä liikkeelle jostakin liian ilmeisestä ja kirjoitin ylös tyhmimmätkin ajatukseni. Muistiinpanojeni avulla olen päässyt enemmän sisälle niihin tunteisiin mitä olen halunnut ymmärtää aiheessani. Koen hyväksi sen, että haastateltavia on ollut useampia, sillä olen päässyt keskustelemaan aiheesta paljon usean eri ihmisen kanssa. Kun työskentelee jonkin aiheen parissa, käy läpi haastatteluja ja pohtii niitä mielessään, aistit herkistyvät johonkin tiettyyn teemaan. Sitä intuitiivisesti hakee jotakin mikä sitten muodostaa konkreettisen kuvan pään sisällä olevasta tunnelmasta. Muun muassa Aapo Huhta on pohtinut hyvin samanlaisia kysymyksiä ja kertookin opinnäytetyönsä A Bird in a Cage kirjallisessa osiossa käyttäneensä teoksessaan niin sanottuja symbolikuvia, kuvia, jotka ovat syntyneet sattumalta, mutta ovat tärkeitä teemaa sivuavia huomioita. Hän kertoo työskentelystään kuviensa parissa seuraavanlaisesti:

”...olen tehnyt löytöjä ja huomioita käsittelemästäni teemasta rakentaessani teoskokonaisuutta. Päätin ottaa nämä teemaan sopivat huomiot osaksi kuvasarjaa. Ratkaisu on osittain intuitiivinen, mutta myös rationaalinen siinä mielessä, että ollessaan valokuvaajan huomioita tällaisten kuvien käyttö sarjassa tekee valokuvaajasta kuvasarjan päähenkilön. Kokonaisuudessa korostuu, että se on valokuvaajan koostama, subjektiivinen kertomus kyseisestä teemasta ja toisaalta kertomus valokuvaajan tutkimusmatkasta aiheeseen. Samalla tavoin tekstejä valikoidessani roolini tarinankertojana kasvaa. Kertomuksen voi siis osittain nähdä enemmän kertomuksena valokuvaajasta ja hänen ajattelustaan, kuin aiheestaan kertovana tarinana.”

Vaikka omat havaintoni pohjautuvat pitkälti haastateltavieni läpikäymiin tunnetiloihin ja asioihin on teos juuri minun tulkintani aiheesta. Olen halunnut että henkilökuvatkin toimivat jollain tasolla metaforina. Minulle on ollut tärkeää tehdä jotakin sellaista mikä ei ole liian ilmeistä, mutta kuitenkin samaan aikaan ymmärrettävissä olevaa. Siksi minua viehättää metaforallinen lähestymistapa.

3.3 Metafora ja intuitio työvälineinä

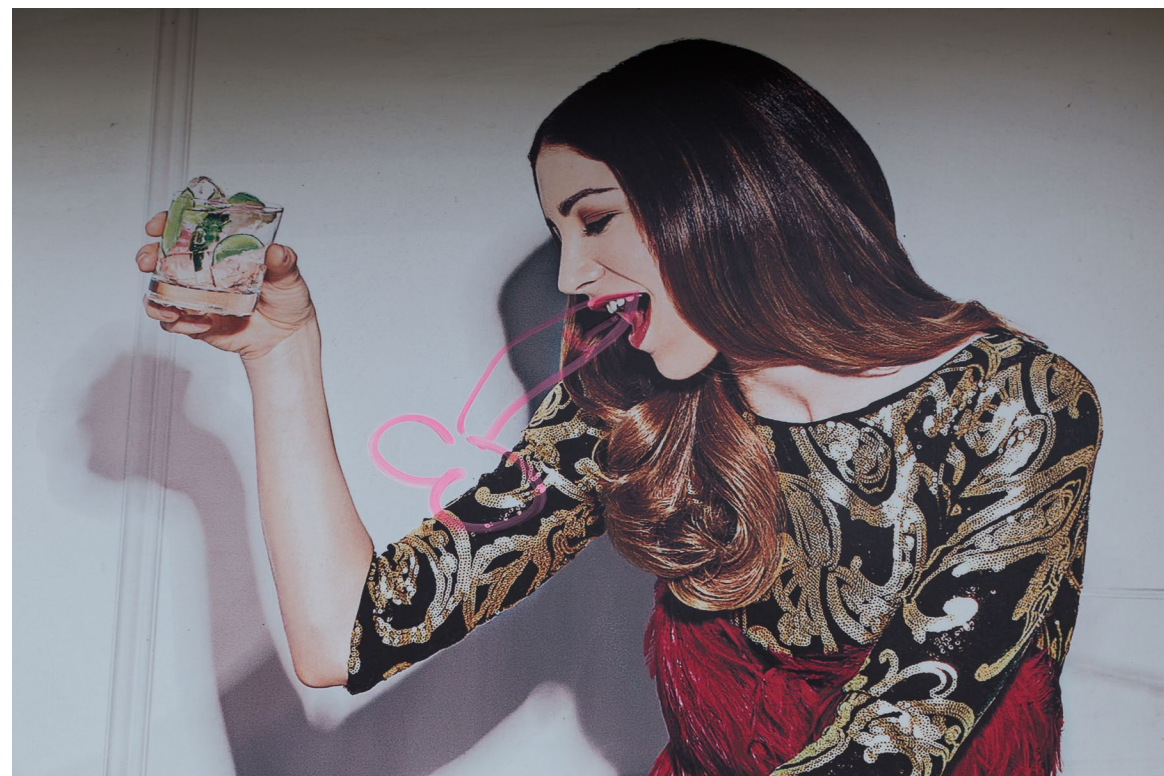
Metafora on kielikuva, joka on ikäänkuin merkityksen siirtoa. Kielellinen tai tässä tapauksessa kuvallinen ilmaus siirretään tavanomaisesta merkitysyhteydestään ja asetetaan uuden kohteen tilalle. Metafora rinnastaa kaksi toisiinsa periaatteessa liittymätöntä käsitettä toisiinsa. Metaforaa ei kuulu ottaa kirjaimellisesti, siihen jätetään tulkinnanvaraa ja sen annetaan piirtää mielessä kuva (Oppimateriaali, wikidot, 2011). Verrattuna symboliin on metafora minulle mielekkäämpi, haastavampi ja vapaampi tapa tehdä huomioita. Symboli nimittäin perustuu kiinteään merkitykseen, metafora luo uusia rinnastuksia. Metaforassa on tärkeää, että sitä käyttää oikein. Onnistunut metafora ei saa olla liian kaukaa haettu, sillä tällöin se on epäselvä. Se ei myöskään saa olla liian ilmeinen, jolloin se ei tuota tarpeeksi oivaltamisen iloa. On huolehdittava myös siitä ettei metafora olisi kohteelleen sopimaton, ellei tarkoituksella haeta komiikkaa (Urbanisanakirja, 2015). Koen, että metaforia käytettäessä tulee olla hyvin huolellinen. Omassa työssäni pohdin esimerkiksi pitkään voinko käyttää kuvaa muovisesta lelusydäimestä (KUVA 26) yhdessä tekstin kanssa, jossa kerrotaan uuden elimen saamisesta. Lopullisessa teoksessa päädyin jättämään kuvan pois, sillä koin sen olevan helposti liian ironinen ja korni, kohteelleen sopimaton.

KUVA 26

Opintojeni puolivälissä huomasin tämän tyyppisen tavan minulle ominaiseksi ja hyväksi tavaksi työskennellä. Haastavaa opinnäytetyöni tekemisestä teki kuitenkin se, että aiheeni ei ole selkeä, fyysisesti olemassa oleva asia. Siihen ei liity yhtä tiettyä paikkaa niin kuin esimerkiksi opiskelijavaihdossa keväällä 2017 tein kuvasarjaan BudaFuck. Teos käsittelee Budapestiä, sieltä löytyviä asenteita ja arvoja erilaisten huomioiden avulla. Sillä on merkitystä, että kaikki valokuvat on otettu nimenomaan Budapestissä (KUVA 27, 28, 29). Myös paikalliset ihmiset olivat osa kuvasarjaani ja heitä löysin sattumanvaraisesti kaupungista (KUVA 29). Lopullinen teos on tehty kirjamuotoon.

KUVA 27

KUVA 28

KUVA 29

Opinnäytetyössäni en ole halunnut käyttää ulkopuolisia ihmisiä elleivät ne ole todella pienessä roolissa, tunnistamattomina. Kuvaamani henkilökuvat on otettu elinsiirron saaneista henkilöistä. Mukana on myös kuva äidistäni omaisuusvuttajana. Otin mukaan myös muutaman kuvan itsestäni, sillä minulle ne symbolisoivat läheisen roolia.

Valokuviiin osittain pohjautuvassa videoteoksessani Valot lapsuudenkotini on pääroolissa. Teoksessa seinille piirtyvät valot kertovat metaforan kaltaisesti taloon liittyvistä muistoista. Kuten teoksessani BudaFuck tässäkin kuvauspaikalla on suuri merkitys (KUVA 30). Kuvauspaikka kummassakin teoksessa antoi raamit työskentelylleni.

KUVA 30

Opinnäytetyöni kohdalla olin välillä hyvin turhautunut, kun en tiennyt mitä oikeastaan etsin. Löytämisen ja oivaltamisen ilo oli kuitenkin palkitsevaa. Ehkä myös ajan rajallisuus toi oman haastavuutensa ja se, että koko projektille varatun ajan Suomessa vallitsi pääasiassa pimeä ja kylmä ajanjakso. Välillä myös tuntui, että Suomesta on vaikeampi löytää mielenkiintoista kuvattavaa verrattuna esimerkiksi Budapestiin. Ehkä se johtui osittain vuodenajasta, mutta myös siitä, että täällä on niin siistiä ja minimalistista. Ympäristö saattaa olla minulle myös niin tuttu että välillä on hankalaa nähdä arkisissa asioissa jotain kuvattavan arvoista. Toisaalta pidän siitä, että täytyy oikeasti havainnoida ja ymmärtää syvällisesti asioita.

4. Kuvan ja tekstin suhde

Teoksessani teksti antaa jotakin kuvalle ja kuva tekstille. Koen niiden tukevan toisiaan ja olevan yhtä tärkeitä osat teostani. Aiemmin olin ajatellut rinnastaa tekstiä ja kuvaa paljonkin, mutta toisaalta on tärkeää, että kuva toimii samanaikaisesti tekstinä ja teksti kuvana. Ne voivat siis olla eri sivuilla itsenäisinä. Tärkeää on saada tarinaan jännite ja logiikka, jotta katsojalle välittyy se mitä haluan kertoa. Koen tekstin olennaiseksi osaksi teostani. Ehkä se johtuu siitäkin, että haluan saada elinsiirron saaneiden henkilöiden äänen kuuluviin. Verratessani omaa teostani Elina Brotheruksen teokseen *Carpe Fucking Diem* on se siinä mielessä erilainen, että minun teoksessani tekstillä on suuri rooli ja Brotheruksen teoksessa sitä ei ole lainkaan. Olen kuitenkin tekijänä hieman eri asemassa, sillä en kuvaa omia kokemuksiani sairauden vaikutuksista toisin kuin Brotherus. Ehkä myös siksi teksti tuntuu niin olennaiselta osalta teostani, kun kerron asioista joista minulla ei sinänsä ole kokemusta. Olen vaan seurannut vierestä.

Sitaattien valitsemista helpotti aiemmin tekemäni kategoriat. Kun pohdin esimerkiksi kategoriaa *Odotus* listasin kaikki haastatteluissa odotusta ilmentävät kommentit ja valitsin niistä ytimekkäimmät ja kokonaisuuteen sopivimmat. Totakai myös luomani kuvamaailma vaikutti valintoihin. Päädyin tekstin esittämiseen sitaattien muodossa, sillä koin että tällöin ne puhuisivat katsojalle suoraan ja niihin on helpoin samastua. Pohdin pitkään tulisiko minun esittää tekstit kunkin henkilön sanomana. Päädyin esittämään tekstit nimettöminä, sillä jotenkin niistä muodostettu kokonaisuus kuvasi elinsiirtoa myös yleisemmällä tasolla. Myös tekstien jollain tapaa epämääräinen luonne haastaa katsojan tutkimaan ja rinnastamaan sitä valokuvaan sekä ylipäänsä kokonaisuuteen. Tällöin määrittävä tekijä on tunne ja tunnelma mikä siitä syntyy.

Kuvan ja tekstin yhdistämisessä pitää kuitenkin olla tarkka. Vaikka teos on minun tulkintani aiheesta koen erittäin tärkeäksi myös sen, että kukin haastateltavistani hyväksyy tekstien ja kuvien rinnastukset. Joissakin kohtaa piti ottaa huomioon ettei rinnastaisi sitaattia jonkun toisen henkilön kuvaan tai välttämättä edes niin että siitä syntyy sellainen vaikutelma. Se loi oman haasteensa, sillä en halunnut teoksesta liian tarinallista vaan henkilökuvatkin saivat limittyä osaksi tarinaa jopa abstraktilla tavalla. En myöskään halunnut teokseen kokonaisuutena yhtätoista henkilökuva, sillä koin sen olevan liikaa. Toki halusin ilman muuta ottaa huomioon kuvattavien mielipiteet, sillä toisten kokemusten vääristäminen olisi tuntunut todella väärältä.

5. Valokuvakirjaksi

KUVA 31

Koska esitän opinnäytetyöni kuvallisen osuuden kirjamuotoisena olen pohtinut paljon myös valokuvakirjaa esitystapana. Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa en kuitenkaan keskity valokuvakirjaan aiheena kovinkaan syvällisesti vaan pohdin lähinnä ratkaisuja, joita olen oman teokseni kohdalla tehnyt.

Valokuvakirja päästää katsojan lähelle aihetta. Aihe täytyy ottaa käsiinsä, eikä katsoa vaan etäältä, kliinisessä galleriatilassa. Koen kirjan tarjoavan yksityisemmän tavan nähdä ja näyttää asiat, kuin esimerkiksi galleriatilassa olevat vedokset. Tämän takia valitsin valokuvakirjan. Kirjaa saa katsoa yksin ja ehkä katsoja uskaltaakin tutkia yksittäisiä kuvia pidempään kuin galleriassa mikä on tärkeää tällaisen herkän ja henkilökohtaisen aiheen kohdalla. Kuvamateriaalini on myös sellaista, että se vaatii jossain määrin tarinankerrontaa. Teksti on teoksessani yhtä suuressa osassa kuin kuvat siksi myös sen esittämistapaan on ollut tärkeää kiinnittää huomiota. Kirjassa kuvat ja teksti toimivat mielestäni hyvin ja tasa-arvoisesti. Kirjan kokoa pohtiessani ajattelin, että sen tulisi olla helposti kädessä pidettävä, ei liian iso jotta teos säilyy intiiminä ja sisältö säilyttää merkityksensä materian sijasta. En halunnut teoksesta myöskään pienempää, sillä silloin osa kuvista olisi menettänyt merkitystään. Teokseni kuvista kaikki eivät toimisi yksinään tai välttämättä olisi edes kiinnostavia sellaisenaan, mutta kirja kokonaisuutena saattaa vaatia tiettyjä kuvia esimerkiksi rytmityksen takia. Etenkin kun teokseni kaikki kuvat eivät ole otettu samalla metodilla on taitolla ja kuvavalinnoilla entistä suurempi merkitys.

Jos vertaan teostani esimerkiksi Bernd ja Hilla Becherin teokseen *Water towers* (KUVA 31) on se hyvinkin erilainen. Teoksessa *Water towers* kaikki kuvat on otettu samalla metodilla. Kuvien paikkoja voidaan vaihdella ja periaatteessa ottaa pois kokonaisuudesta ilman että se muuttaisi teoksen merkitystä. Osittain samalla tavalla toimivat myös Maija Tammen teokset *Removals* sekä *Leftovers* (KUVA 32). Niissäkin on käytetty hyvin samankaltaista metodia läpi kuvasarjojen, hieman kuvakulmia varioiden.

Koen oman teokseni olevan erilainen ja ehkä enemmän lähempänä esimerkiksi Elina Brotheruksen teosta *Carpe Fucking Diem*, jossa kuvat on aseteltu vapaammin, ei tiettyä yksinkertaista kaavaa noudattaen. Kuvajärjestyksellä ja kuvakokojen vaihtelulla on paljon merkitystä. Myös taukojen pitäminen on tärkeää. Nämä kaikki luovat tarinalle rytmin. Omassa teoksessani olen jättänyt joihinkin kohtiin tyhjiä valkoisia aukeamia ikään kuin hengähdystauoiksi. Muutamissa kohdissa olen käyttänyt myös mustia aukeamia.

Tutkiessani erilaisia valokuvakirjoja fyysisinä esineinä havaitsin materiaalivalintojen merkityksen. Esimerkiksi teoksessaan *Perhaps Loneliness Does Not Exist After All* Ida Pimenoff on käyttänyt muotokuvissaan eri paperia kuin koko muussa kirjassa. Tällöin muotokuvat tuntuvat ryhmittyvän omaksi osakseen vahvistaen niissä olevien henkilöiden merkitystä. Materiaalit ja taitto voivat tuoda kirjaan myös moniaistillisuutta. Näköaistin lisäksi käytössä on muun muassa tuntoaisti. Omassa teoksessani keskityin herkkyyteen ja pyrin tekemään selkeitä, aihetta ja kuvia tukevia materiaalivalintoja. Teos on ensimmäinen kirjamuotoon tekemäni versio, josta tehtiin vain muutaman kappaleen painos. Otin huomioon myös erikoistekniikat ja pohdin esimerkiksi ahiolakkauksen käyttöä kirjan kannessa. Päädyin kuitenkin karsimaan pois erikoistekniikat, sillä mielestäni niiden käyttö ei ollut tarpeeksi harkittua ja perusteltua.

KUVA 32

6. Lopuksi

Työni loppuvaiheessa minulla on levollinen olo. Tuntuu, että aiheen pidempi aikaisella pohtimisella on ollut suuri merkitys. Sain käsiteltyä aihetta henkisesti myös omalta osaltani. Koen, että nykyisessä teoksessani saavutin ne tunteet jotka jäivät uupumaan ensimmäisestä versiosta. Onnistuin luomaan luottamus-suhteen minun ja kuvattavien välille. He pitivät siitä miten käsittelin aihetta, osa heistä liikuttui kyyneliin asti. Se merkitsi minulle paljon ja sai minut tuntemaan, että olen onnistunut.

Olen tyytyväinen valitsemaani kuvausmetodiin. Se tuntui minulle hyvältä, mutta samaan aikaan haastavalta tavalta työskennellä. Aion varmasti jatkaa työn tekoa tunteiden ja metaforan parissa. Kirjoittaminen selkeytti työni motiiveja ja sen myötä sain jäseneltyä tekemiäni ratkaisuja paremmin. Tekstin kirjoitettua tuntuu myös helpommalta ja varmemmalta kertoa teoksesta suullisesti.

Kun mietin syntyneitä kuvakokonaisuuksia koen, että tämä on vasta jonkin asian alku. Olen tyytyväinen lopputulokseen, vaikka en koekaan sen olevan täysin valmis. Koska olen saanut kuvattavien hyväksynnän projektille nyt on aika tuoda teos suuremman joukon nähtäväksi. Minua jännittää, mutta hyvällä tavalla. Haaveenani on työstää kirjaa vielä enemmän ja saada sille ihan oikea kustantaja.

Olen erittäin kiitollinen ja onnellinen luomistani uusista kontakteista. Yksi tärkeimmistä asioista kuitenkin on, että teoksen myötä koen päässeeni lähemmäs myös siskoni ajatuksia. Nyt tuntuu oikeutetulta kysyä miltä hänestä tuntui.

Kiitos

Tuiki ja äiti

Heli, Johanna, Kia, Lotta, Marjo, Markku, Olavi, Risto, Sirpa, Veera

Iskä

Amanda

Stadin oppari posse

Luokkakaverit

Anu Akkanen, Raakel Kuukka, Christoffer Leka, Harri Pälviranta

Lähteet

Painetut lähteet

Brotherus, E. 2015. Carpe Fucking Diem. Heidelberg, Saksa: Kehrer Verlag

Pimenoff, I. 2013. Perhaps Loneliness Does Not Exist After All. Heidelberg, Saksa: Kehrer Verlag

Tammi, M. 2017. Sick Photography Representations of Sickness in Art Photography. Lahti, Finland: Aldus. Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS 172/2017.

Tammi, M. 2014 Leftover/Removals. Heidelberg, Saksa: Kehrer Verlag

Sähköiset lähteet

Astellas Pharma. 2015. 12 Miestä - tarinoita eturauhassyövästä. [Viitattu 20.01.2018]

Saatavissa: <http://eturauhastieto.fi/12-miestä/>

Brotherus, E. 2017. [Viitattu 20.01.2018]

Saatavissa: <http://www.elinabrotherus.com>

Institute Media Company. Greenfield, L. 2006. [Viitattu 20.01.2018]

Saatavissa: <http://www.instituteartist.com/filter/thin/feature-Thin-Lauren-Greenfield>

Laulaja, T. 2002 Etiikka: Mitä ovat etiikka ja moraalit? [Oppimateriaalikonaisuus verkossa] [Viitattu 17.02.2018]

Saatavissa: <http://www.opinto.net/web/parser.php?sec=usk&sub=etiikka&page=perusetiikka-001>

Tieteentermipankki. 2016. Etiikka. [Viitattu 17.02.2018]

Saatavissa: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:etiikka>

Urbanisanakirja. Nimimerkki HIM. 2014. Metaforan määritelmä. [Viitattu 19.01.2018]

Saatavissa: <https://www.urbaanisanakirja.com/word/metafora/>

Wikidot.com. 2011. Käsikirjoittamisen käsitteitä ja tehtäviä. Metafora. [Oppimateriaalikonaisuus verkossa] [Viitattu 19.01.2018]

Saatavissa: <http://oppimateriaali.wikidot.com/metafora>

Artikkelit

Martelius K. 2018 "Kirjoitin synkkiä runoja, jotka käsittelivät kuolemaa" – Alexandra Sippus uskoo, että kertomalla omasta kärsimyksestä saa aikaan enemmän hyvää kuin paha. Helsingin Sanomat [Verkkolehti]. [Viitattu 18.03.2018].

Saatavissa: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005607096.html?cs=email>

Opinnäytteet

Hornig, S. 2017. Puolet meistä. Opinnäytetyö. Lahden Ammattikorkeakoulu. Lahti. [Viitattu 31.01.2018].

Huhta, A. 2012. A Bird in a Cage. Opinnäytetyö. Lahden Ammattikorkeakoulu. Lahti. [Viitattu 09.02.2018].

Suulliset

Tammi, M. 2017. Valokuvaaja, tutkija. Aalto-yliopisto, Median laitos. Väitöstilaisuus 12.12.2017.

Kuvaliitteet

KUVA 1 Henry Peach Robinson: Fading away. 1858

Saatavissa: https://metmuseum.org/exhibitions/view?exhibition_id=%7B36d81705-241d-4934-ab02-fd7c8dbbb3e5%7D&oid=302289

KUVA 2 Jo Spence and Dr Tim Sheard: sarjasta Narratives of Dis-ease (Exiled). 1990

Saatavissa: <http://www.jospence.org>

KUVA 3 Jo Spence and Terry Denet: sarjasta The Picture of Health?. 1982-86

Saatavissa: <http://www.jospence.org>

KUVA 4 Jo Spence and Terry Dennet: sarjasta Final Project, (death rituals and return to nature). 1991-92

Saatavissa: <http://www.jospence.org>

KUVA 5 Lauren Greenfield: sarjasta Thin. 2006

Saatavissa: <http://www.instituteartist.com/filter/thin/feature-Thin-Lauren-Greenfield>

KUVA 6 Lauren Greenfield: sarjasta Thin. 2006

Saatavissa: <http://www.instituteartist.com/filter/thin/feature-Thin-Lauren-Greenfield>

KUVA 7 Lauren Greenfield: sarjasta Thin. 2006

Saatavissa: <http://www.instituteartist.com/filter/thin/feature-Thin-Lauren-Greenfield>

KUVA 8 (kuvakaappaus 10.02.2018) Juha Törmälä: sarjasta 12 miestä. 2015

Saatavissa: <http://eturauhastieto.fi/12-miestä/>

KUVA 9 Taika Oja. 2015

KUVA 10 Taika Oja. 2018

KUVA 11 Elina Brotherus: sarjasta Carpe Fucking Diem. 2011-2015

Saatavissa: <http://www.elinabrotherus.com>

KUVA 12 Elina Brotherus: sarjasta Carpe Fucking Diem. 2011-2015

Saatavissa: <http://www.elinabrotherus.com>

KUVA 13 Elina Brotherus: sarjasta Carpe Fucking Diem. 2011-2015

Saatavissa: <http://www.elinabrotherus.com>

KUVA 14 Elina Brotherus: sarjasta Carpe Fucking Diem. 2011-2015

Saatavissa: <http://www.elinabrotherus.com>

KUVA 15 Maija Tammi: sarjasta Removals. 2011-2013

Saatavissa: <http://www.maijatammi.com/#Leftover/Removals>

KUVA 16 Sara Hornig: sarjasta Puolet meistä. 2017

Saatavissa: <http://www.100finnishphotographers.fi/sara-hornig/>

KUVA 17 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 18 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 19 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 20 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 21 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 22 Lisa Lindway: sarjasta Hold together. 2006-

Saatavissa: <http://lisalindvay.com/hold-together>

KUVA 23 Taika Oja. 2013

KUVA 24 Jo Spence and Terry Dennet: sarjasta Final Project, (death rituals and return to nature). 1991-92

Saatavissa: <http://www.jospence.org>

KUVA 25 Taika Oja. 2015

KUVA 26 Taika Oja. 2018

KUVA 27 Taika Oja: sarjasta BudaFuck. 2017

KUVA 28 Taika Oja: sarjasta BudaFuck. 2017

KUVA 29 Taika Oja: sarjasta BudaFuck. 2017

KUVA 30 Taika Oja: videosta Valot. 2016

KUVA 31 (kuvakaappaus 21.02.2018) Bernd ja Hilla Becher: sarjasta Water towers. 1950-80

Saatavissa: <https://www.guggenheim.org/artwork/500>

KUVA 32 (kuvakaappaus 21.02.2018) Maija Tammi: sarjasta Leftover. 2014

Saatavissa: <http://www.maijatammi.com/#Leftover/Removals>

